

pentru că în cazul acceptării ei integrale independența și suveranitatea statului sârb ar fi fost profund lezate. Guvernării de la Viena au cerut să facă ei cercetări „ca în țara lor”¹, punctele notei ultimative fiind calificate de Nicolae Iorga drept „porunci de acelea pe care nici o țară cu simț de mândrie nu poate să le primească”². Acceptarea acestei note ar fi însemnat ca sîrbii să consimtă „că țara lor nu mai are nici un ideal, nu mai urmărește nici un vis, că milioane de frați aflători supt cîrmire străină sînt părăsiți odată pentru totdeauna”³, ceea ce ar fi însemnat în fapt o „ucidere morală”⁴. Or, continuă Iorga, „asta n-au putu-o primi sîrbii, și deci s-a hotărît să se înceapă lupta pentru zdrobirea lor”⁵.

Pentru Nicolae Iorga, care cunoștea disensiunile dintre împăratul Francisc Iosif și prințul moștenitor Francisc Ferdinand⁶, era clar faptul că asasinatul în sine era doar un pretext pentru începerea războiului. Nicolae Iorga a subliniat în repetate rînduri că Austro-Ungaria dorea războiul, aștepta momentul distrugerii regatului sîrb independent, că înghițirea Serbiei devenise o „dogmă” a politicii externe habsburgice⁷. Însuși ministrul Austro-Ungariei la București afirma la începutul războiului, insinuînd o amenințare din partea Serbiei, că pentru habsburgi este vital „să extirpeze pan-serbismul, pentru a dovedi oamenilor că țara lor nu a intrat în lichidare”⁸.

Sprijinită direct și sub îndrumul Germaniei, la 28 iulie 1914 Austro-Ungaria a declarat război Regatului sîrb, Serbia devenind astfel prima victimă a războiului mondial imperialist. Nota lui Berchtold, prin care se declara războiul, a fost calificată de Nicolae Iorga drept un act „adînc imoral”, urmărind distrugerea unui popor mic și expansiunea unei mari puteri⁹. Iorga consideră că această notă a dezlănțuit „cea mai groaznică nenorocire pe care o pomenesc analele omenirii”¹⁰. La cîteva zile după izbucnirea războiului, Nicolae Iorga scria îngrozit: „Arde lumea! Nebunii i-au ajuns stăpîni! Tot ce au cîștigat oamenii prin muncă și economii o jumătate de veac, se risipește”¹¹.

Nicolae Iorga are meritul de a fi înțeles caracterul general imperialist al războiului. La 5 octombrie 1914 el scria: „Război de preponderență, război de dominație, război al imperialismului, — acesta a fost și rămîne caracterul barbarei încăierări de azi, care lipsește deopotrivă națiunile și de comorile trecutului și de energiile viitorului”¹². Vorbind despre caracterul imperialist al atacării Serbiei de către Austro-Ungaria, dornică de a acapara noi surse

¹ «Neamul românesc pentru popor», nr. 26 din 20 iulie 1914.

² *Ibidem*.

³ «Neamul românesc», nr. 28 din 29 iulie 1914.

⁴ *Ibidem*.

⁵ «Neamul românesc pentru popor», nr. 26 din 20 iulie 1914.

⁶ Nicolae Iorga, *Supt trei regi*, p. 182.

⁷ *Ibidem*, p. 180; «Neamul românesc», nr. 28 din 20 iulie 1914; «Neamul românesc pentru popor», nr. 26 din 20 iulie 1914; *Supt trei regi*, p. 180.

⁸ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. I, 1897—1915, București, 1927 p. 226.

⁹ N. Iorga, *Dreptul la viață al statelor mici*, București, 1915, p. 6.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ «Neamul românesc pentru popor», nr. 28 din 3 august 1914.

¹² «Neamul românesc» nr. 39 din 5 octombrie 1914.